

II.10. Társadalom

Különösen a 2008-as gazdasági és társadalmi válság óta köztudomású, hogy a **bruttó hazai termék (GDP) nem alkalmas a társadalmi fejlettség és fejlődés mérésére**¹. A jövőbeli generációk társadalmi jóllétének mérésére olyan mutató(ka)t kell kialakítani, majd alkalmazni, amely(ek) **egyszerre** alkalmasak a gazdasági (fogyasztási) szemponton túl a **társadalmi, természeti (környezeti) változásokat is** figyelembe venni. E fejezet olyan **társadalmi mutatókat**, folyamatokat ismertet, amelyek területi összefüggéseinek vizsgálata hozzájárulhat a jövőbeli budapesti társadalmi-jóllét közösségi tervezéséhez.

A társadalmi folyamatok kölcsönhatásban állnak Budapest természeti, környezeti állapotával: egyfelől időben és térben közvetetten hatnak azokra, míg a megváltozott természeti, környezeti állapot pedig további – akár kedvezőtlen – társadalmi folyamatokat idézhetnek elő. Fontos megjegyezni, hogy környezetvédelmi beavatkozások gazdasági, társadalmi haszonnal, bizonyos társadalmi érdekek kielégítésével, ellenben más érdekek hátrányával is járnak².

A **budapesti agglomerációban erőteljes urbanizáció** figyelhető meg, a népesség 1990 óta 2%-kal növekedett, ami elsősorban a vándorlási folyamatoknak – főként az agglomerációs övezetbe történő odavándorlásoknak – köszönhető. **Budapest** lakossága ehhez képest csökken, 2016 óta a **tényleges fogyás**, ezzel együtt a fővárosi peremkerületekbe, valamint a környező településekre történő **kiköltözések** folyamata jellemző. A **szuburbanizáció** számos **kedvezőtlen környezeti hatással jár**: a városi terjeszkedés a természeti környezet területi csökkenését és minőségének romlását, a motorizáció erősödését, a közlekedésből fakadó környezetterhelések növekedését is okozhatja. Budapesten a **térbeli társadalmi különbségek növekedésével** is számolni kell.

A fővároson belül eltérő jellegű városrészek alakultak ki, mely a városkörnyék strukturális jellemzőiből, eltérő környezeti magatartásából adódó **differentiált környezeti károk és konfliktusokat** okoz. Az eltérő jellegű városrészeken a környezeti ártalmak, azok eredete és szennyezések szintje eltérő, bizonyos társadalmi csoportok jobban ki vannak téve az egészségügyi kockázatoknak. Emellett az egyes csoportok környezeti tudatosság szintje is más, a környezeti problémákhoz való viszonyulásuk, illetve **környezeti érdekeik is különböznek**. A társadalmi megosztottság, illetve a fellépő érdekkonfliktusok fővárosi szinten a környezeti állapot fenntartásának/javulásának lehetőségét gyengíti, ezáltal az egyes társadalmi mechanizmusok közvetlenül és közvetetten is hatással vannak Budapest környezeti állapotminőségére.

Budapest Magyarország fővárosaként a nemzetközi turizmus egyik fő célterülete, az ún. **túlzott turizmus szempontjából a legrosszabb európai nagyvárosok közé** tartozik. A túlzott turizmus környezetre gyakorolt hatásai területileg koncentráltan jelentkeznek, emellett **a látogatók és a helyi lakosok között is konfliktusokat** okoz. Az idegenforgalom előnyei és hátrányai közötti **egyensúly** kezelésében a **fenntartható gyakorlatok kialakítása** Budapesten is kulcsfontosságú.

Társadalmi folyamatok jellemzése

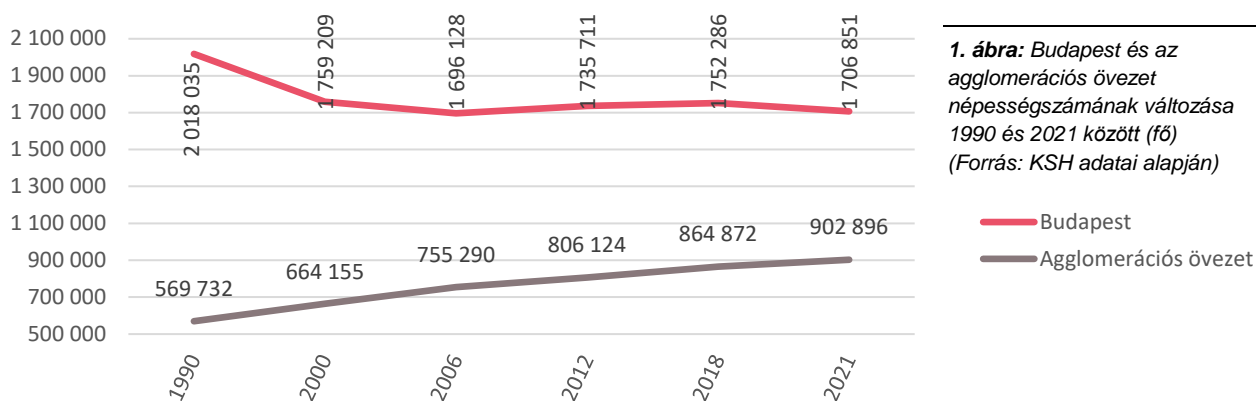
A városodás globális folyamata – a nagyvárosi lakosság számának növekedése, ezzel együtt a rurális térségek lakosságának csökkenése – hazánkra is jellemző. 2018-ban a mintegy 9,7 milliós magyarországi lakosság 71%-a város lakó, ami 2050-re elérheti akár a 81%-ot is³.

Az **erőteljes urbanizáció** főként Pest megyére és benne a **budapesti agglomeráció településeire**⁴ jellemző. Utóbbiban 1990 és 2021 között a **népességszám 2%-os növekedést** mutat (l. 1. táblázat és 1. ábra).

Lakónépesség száma (fő)				
	Magyarország	Budapesti agglomeráció		
		Budapest	Agglomerációs övezet	Összesen
1990	10.353.765	2.018.035 (19,49%)	569.732 (5,50%)	2.587.767 (24,99%)
2021	9.689.010	1.706.851 (17,62%)	902.896 (9,32%)	2.609.747 (26,94%)
2051		~1.527.000*	~1.444.000*	2.971.000

* Lennert József kutatói becslése alapján számított érték

A Lennert József 2019-es kutatói előszámítása⁵ alapján 2051-re a fővároson kívüli agglomerációs települések népessége várhatóan tovább fog növekedni, a 2011-es adatokhoz viszonyítva akár 75%-os növekedés is lehetséges. **A főváros** ezzel szemben **2051-ig kb. 200 ezer fő feletti, a 2011-es adatokhoz viszonyítva kb. 10%-os népességcsökkenéssel** számolhat.

1. táblázat: Lakónépesség számának és arányának változása a budapesti agglomerációban 1990 és 2021 között (fő)
(Forrás: KSH adatai alapján)

1. ábra: Budapest és az agglomerációs övezet népességszámának változása 1990 és 2021 között (fő)
(Forrás: KSH adatai alapján)

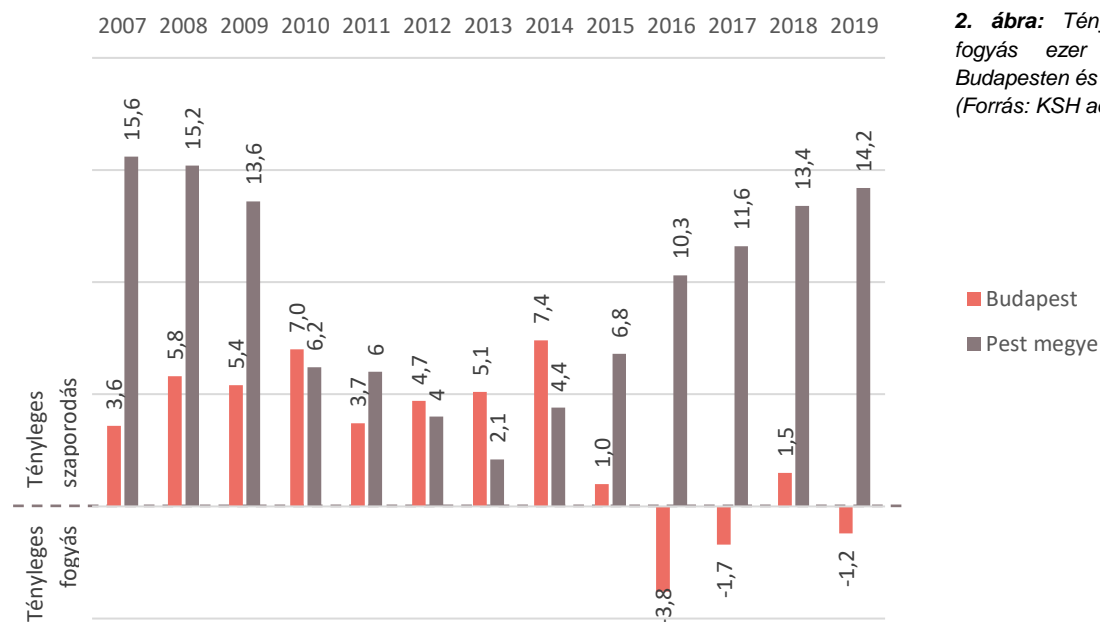
A budapesti agglomeráció fenti **népességszám-növekedése** a népesség egyértelmű **természetes fogyása mellett** az annál nagyobb mértékű **vándorlási folyamatok együttes eredménye**.

A budapesti agglomeráció településein – ahol az ország népességének legalább egynegyede (2021-ben 27%-a) él – **2004 és 2019 között a lakónépesség természetes fogyása a jellemző** (az ún. természetes szaporodás/fogyás, az ezer lakosra számított élveszületések és a halálozások különbözete). **Budapesten** – ahol a budapesti agglomeráció népességének mintegy kétharmada él – **a természetes fogyás mértéke 2019-ben -3,6 volt**, ami jóval meghaladta a Pest megyei értéket (-1,7)⁶.

A budapesti **kerületek természetes fogyását 2020-ban** a Függelék 2. táblázata részletezi, az **igen jelentős fővárosi elvándorlások** szemléltetése mellett (l. F.1. Függelék 10. ábra). Utóbbin látható, hogy Pest megye lakosságszám-növekedésében milyen nagy hatású a fővárosból a környező agglomerációs településekre történő kiköltözések, valamint az ország más térségeiből az agglomerációs övezetbe való beköltözések folyamata.

Budapest, illetve agglomerációja **népességmegtartó** erejét – vagy annak hiányát – a **tényleges szaporodás/fogyás mutatója** fejezi ki, amely ezer lakosra számítva a **természetes szaporodás/fogyás** mellett a belföldi és nemzetközi **vándorlási** folyamatok **egyenlegéből adódó összegzett** hatást jelenti.

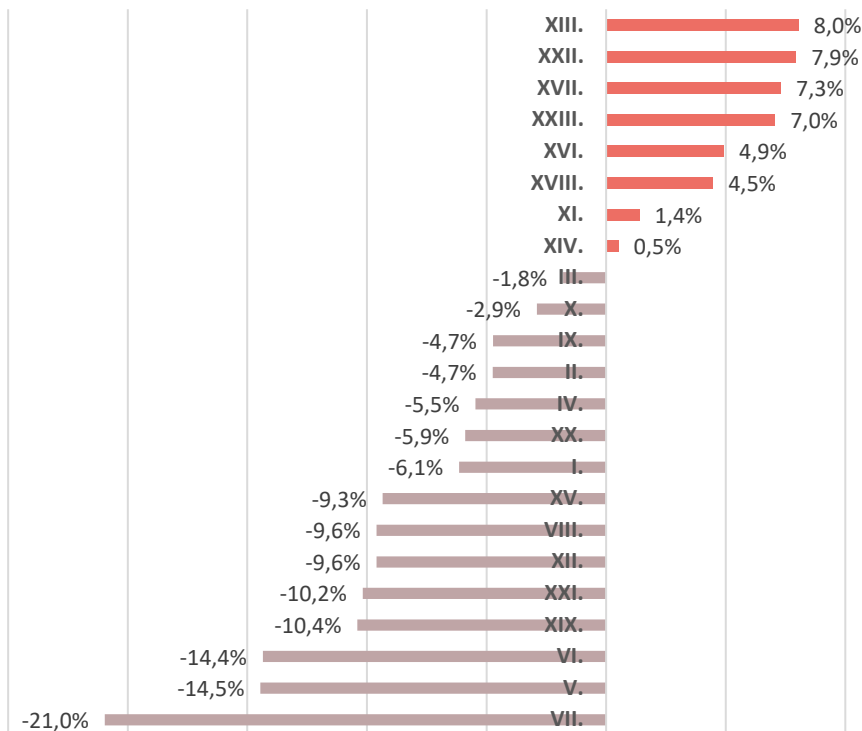
Budapesten 2007 és 2015 között tényleges szaporodást tapasztalhattunk, azonban **2016-tól** ez a mutató megfordult, tehát ettől kezdve **a tényleges fogyás vált jellemzővé** (2019-ben -1,2), míg ugyanekkor Pest megyében a tényleges szaporodás mértéke 14,2 volt (l. 2. ábra).

Függelék F.1.

2. ábra: Tényleges szaporodás, fogyás ezer lakosra számítva Budapesten és Pest megyében (Forrás: KSH adatai alapján)

Budapesten az utóbbi bő két évtizedben **nagyarányú népességszám csökkenés a belső kerületekben ment végbe**, ahol több mint 14%-os veszteséggel kellett számolniuk az egyes kerületeknek. A legnagyobb veszteséget a **VII. kerület** szenvedte el: népességének **21%-át veszítette el**, ami csaknem 13.200 főt jelent. **Jelentősebb népességnövekedés a XIII. kerületben és a külső kerületekben** (XVI., XVII., XVIII., XXII., XXIII.) volt jellemző. A lakónépességhez viszonyítva legnagyobb arányban a XIII. és a XXII. kerületek népessége nőtt kb. 8%-kal. A lakosságszám-növekedés leginkább a XIII. és XVII. kerületekben figyelhető meg, előbbi csaknem 9.000 ezer fővel, utóbbi pedig közel 6.000 fővel gyarapodott az elmúlt 20 évben (l. 3. ábra).

3. ábra: Lakónépesség százalékos változása az egyes fővárosi kerületekben 2000 és 2021 között (Forrás: KSH adatai alapján)

Természeti, környezeti problémák társadalmi okai – Urbanizációs trendek

Szuburbanizáció

A **budapesti szuburbanizáció** – a belső kerületi kiköltözések, valamint a városszéli területek és az agglomerációs övezet tényleges népességyarapodása – **az 1990-es évektől kezdődően vált intenzívvé**. A lakóhelyválasztás főbb okai, motivációi – az 1990-es évekre vonatkozó felmérések^{7,8} szerint – a **kellemesebb lakókörnyezet** és a **tágasabb, jobb lakás iránti igény**, valamint az **olcsóbb megélhetés** és az **alacsonyabb fenntartási költségek** voltak.

A budapesti peremkerületekbe és a főváros környékére történő **kiköltözés** a mai napig **meghatározó folyamat**, az **egészségesebb és élhetőbb lakókörnyezet iránti igény** ma is a legfőbb költözési indokok közé tartozik. A fővárosi lakosok költözési szándékai **2022 nyarán** kerültek felmérésre telefonos, reprezentatív **közvélemény-kutatás** formájában a MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Intézet közreműködésével. A módszertan részletes bemutatását a *II.9. Környezeti nevelés, tájékoztatás, szemléletformálás* c. fejezet tartalmazza, míg a felmérés eredményeinek részletes ismertetését a *F.2. Függelék* tartalmazza.

☞ Függelék F.2.

A külső kerületekbe, valamint az agglomerációs övezetbe való **népességáramlás** főként **infrastrukturális problémákat, közlekedési nehézségeket okoz, aminek kedvezőtlen környezeti vonatkozásai** is egyre érzékelhetőbbé válnak.

Egy 2022. évi reprezentatív közvélemény-kutatás⁹ szerint az agglomerációs övezetbe 1990 után költözők 59%-a hetente többször ingázik más településre (l. *4. ábra*). Az ingázók csaknem háromnegyede a fővárosba ingázik, amely jellemzően annak köszönhető, hogy a fővárosból **kiköltözők továbbra is Budapestre járnak dolgozni**,

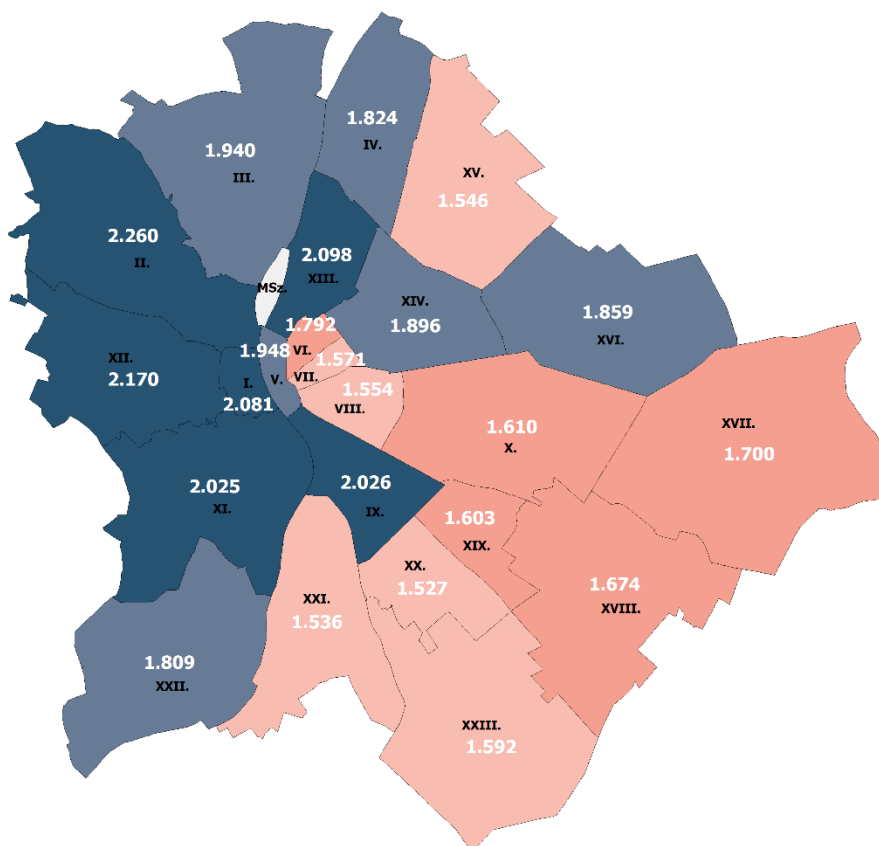
tanulni. Ugyanakkor az előbbieket mellett növekszik a fordított irányú – a fővárosból az agglomerációs övezetbe történő munkavállalási célú – napi ingázás is. **Az ingázás a háztartások többségében autóval történik, emiatt a személygépkocsik forgalma növekedő tendenciát mutat (l.: F.3. Függelék 18. ábra).** Az agglomerációs övezetbe 1990 után költöztek között a Budapestre napi szinten autóval ingázók aránya 32%. Ezen felül a Budapestről 5 éven belül elköltözni szándékozók egyharmada fog autóval vagy robogóval járni budapesti munkahelyére, **a kiköltözők 28%-a pedig várhatóan a jelenleginél több autót fog használni.** A közvélemény-kutatás ingázással kapcsolatos eredményeit részletesen az I.3. Közlekedés c. fejezet mutatja be.

Az **egyre növekvő autóhasználat** az energiafogyasztás növekedésén túl nagyban járul hozzá a környezeti problémák felerősödéséhez (pl. **zajterhelés, légszennyezés**, továbbá a városi hősziget-hatás, a biodiverzitás csökkenése és a területhasználati változások is negatív hatásként jelentkezhetnek). A közúti közlekedés okozta zaj- és légszennyezést az I.6. **Levegőtisztaság** és az I.7. **Zajterhelés** c. fejezetek részletezik.

Térbeli társadalmi és környezeti egyenlőtlenségek

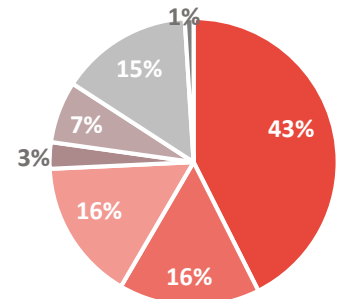
Az utóbbi évtizedekben a budapesti szuburbanizáció főbb okai, motivációi között **újabb pénzügyi szempontok** is megjelentek (pl. befektetési lehetőségek, jól értékesíthető bérlakások vagy éppen a lakhatási költségek csökkentése és megfizethetőség). Az újabb szempontok növekvő tényerése mellett azok **újabb társadalmi jelenségek** – az **elszegényedést, a középosztály lecsúszását** – egyre nyilvánvalóbb megjelenését is eredményezik, amelyek viszont egyre határozottabban tükröződnek a **főváros átalakuló térbeli-társadalmi szerkezetében** is.

Az **egy lakosra jutó évi nettó belföldi jövedelem** alapján a legalacsonyabb értékek a XX., XXI., XV., VIII., VII. és XXIII. kerületekben mutatkoznak, míg átlagosan a legjobb anyagi helyzetűek a II., XII., XIII., I., IX. és XI. kerületekben élnek.

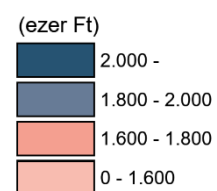
Függelék F.3.

4. ábra: Ingázók aránya az agglomerációs övezetbe 1990 után költözők körében

- naponta
- hetente többször
- hetente egyszer-kétszer
- havonta többször
- havonta egyszer-kétszer
- ritkábban

5. ábra: Egy lakosra jutó évi nettó belföldi jövedelem a főváros kerületeiben (Forrás: TelR adatai alapján, 2020)

A fenti átlagos jövedelmen túl a **magas státuszúak által lakott területek** jellemzően a nagyvárosi belső negyedekben a kedvezőbb környezeti adottságú (vagy azzá váló) budai oldalon (kivéve a peremkerületi, hagyományosan rosszabb helyzetű, részben lakótelepi részeket), valamint a pesti belvárosi övezetben és az újlipótvárosi körzetben találhatók. Budapesten további magas státuszú lakóterületek csak nyomokban fordulnak elő: például a Városliget körül (ahol még megtalálható a tradicionális villanegyed nyoma), vagy Budapest északkeleti területein (Zugló külső részén, valamint a XVI. kerületi területeken, ahol a kilencvenes években a relatív társadalmi státusz lényegesen emelkedett).

Az alacsonyabb státuszúak az átmeneti, illetve külvárosi övezetekben, míg a **legszegényebb rétegek a főváros belső területein szétszórtnan** helyezkednek el. Hangsúlyosan jelenik meg a leszakadó, általában nagyobb, **peremkerületi lakótelepek rossz társadalmi helyzete**, emellett a legalacsonyabb státuszú területek közé tartoznak a **belső városrészek kisebb szegregátumai** mellett a **barnamezős területek és környékük**.

A **belváros funkcionális átalakulása** következményeképp **az alacsonyabb státuszúak fokozatosan szorultak ki** a főváros kevésbé jó helyzetű részeibe vagy a városkörnyék szintén rosszabb helyzetű településeire. Az utóbbi 5-10 évben lezajló **belső pesti** (VI., VII., VIII. és IX. kerületi) **városrehabilitációk** – a befektetéssel érintett környékre **a magasabb jövedelmű lakosok beköltözése** révén – olyan **társadalmi** (dzsentrifikációs) **folymatokat** is elindítottak, amely **változások egyre jobban fokozzák** a (fő)városban belüli **térbeli társadalmi egyenlőtlenségeket is**.

A dzsentrifikáció jelensége – azon túl, hogy a társadalmi különbségeket **öngerjesztő módon tovább erősíthetik** – a **belvárosi ingatlan- és albérleti árak** (további) **emelkedését is** eredményezték.

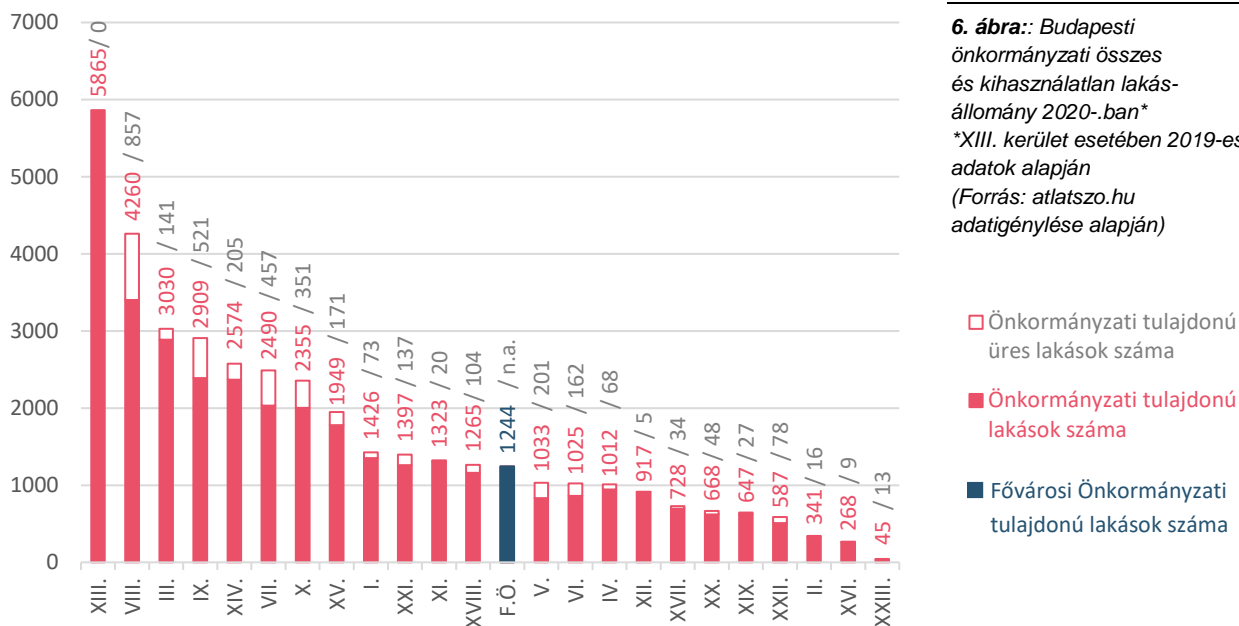
A **budapesti lakásárak** 2017 és 2018 közötti **növekedése a harmadik leggyorsabb volt a világon**¹⁰. Az ingatlanárak erőteljes növekedése **2013-tól elsősorban a pesti belső kerületekben** volt jellemző, a befektetési/rövid távú bérbeadási, **turisztikai hasznosítási célú vásárlások** eredményeképp, **amit a külső kerületek** ingatlanár-emelkedése is **követett** – utóbbit azonban elsősorban a pandémia hatására megnövekedett kertes családi ház iránti igények idézhatték elő (l.: *F.4. Függelék 19. ábra*).

☞ *Függelék F.4.*

A versenyképes és versenyképtelen városrészek kialakulása erősíti a **térbeli társadalmi egyenlőtlenségeket**, ami hatással van a **környezeti elemek állapotára** is. Ugyanakkor az **ingatlanárak sokszor a környezeti állapottal is együttesen mozognak**: például egy **kedvező környezeti** állapotú lakóterületen **magasabbak** lehetnek az ingatlanárak, míg **például a zajjal jelentősen terhelt lakóterületeken alacsonyabbak**.

A magán albérleti díjak növekedése ellenére **jelentős mennyiségű önkormányzati bérlakás áll üresen Budapesten**. Jelenleg a fővárosi **összes lakásállomány 2,6%-a van önkormányzati tulajdonban, melyek 9,7%-a kihasználatlan**. A kihasználatlanság egyik fő oka a **lakások rossz állapota**. A bérlakások nagy része (kb. 60%-a) részleges vagy teljes felújításra szorulna, amire a fővárosi és a kerületi önkormányzatok jelenleg nem rendelkeznek elegendő forrással.¹¹ 2020-ban összesen 38.114 lakás volt kerületi önkormányzati tulajdonban, amiből csaknem 3.700 lakás állt kihasználatlanul. A legtöbb bérlakással a III., VIII., és XIII. kerületek, míg a legkisebb ingatlanvagyonnal a II., XVI., és XXIII. kerületek rendelkeznek. A legtöbb üres lakás a VIII. kerületben található (857 db), de az V., VII., VIII. és IX. kerületekben is magas a kihasználatlan lakások aránya (l.: *6. ábra*).

2020-ban a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában 1.244 lakás volt, ami a teljes fővárosi lakásállomány mindössze 0,1%-át, míg **a fővárosi bérlakás-állomány mindössze 2,5%-át tette ki**. A fővárosi bérlakás koncepciójának kidolgozása 2020-ban indult el.

6. ábra: Budapesti önkormányzati összes és kihasználatlan lakás-állomány 2020-ban*
*XIII. kerület esetében 2019-es adatok alapján
(Forrás: atlatszo.hu adatigénylése alapján)

A térbeli társadalmi egyenlőtlenség növekedése a környezeti, **egészségügyi kockázatok egyenlőtlen térbeli eloszlását is** eredményezi¹², valamint közvetlen és közvetett hatása van az egyénekre és közösségekre is.

A környezetben zajló folyamatok igazságot, illetve igazságtalanságot generálnak, amelyek többléptékű földrajzi térben – a háztartás szintjétől akár a globálisig – is megfigyelhető. **Környezeti igazságosságon** az emberek egyetemes jogát értjük az azonosan jó állapotú és minőségű környezethez. A környezetben fellépő igazságtalanságok leginkább a valamilyen szempontból **kisebbségi csoportokat**, így például a hajléktalan, illetve szegény embereket érintik¹³ inkább.

Az eltérő jellegű városrészekben élő társadalmi csoportok eltérő értékekkel rendelkeznek, és különböző attitűdökkel viszonyulnak a környezeti problémákhoz, **a környezeti érdekek érvényesítésével kapcsolatos állampolgári beállítottság, a környezeti tudatosság szintje is eltérő**. A társadalmi megosztottság a környezetvédelmet támogató csoportok megosztottságát is okozza, amely fővárosi szinten a környezeti állapot fenntartásának/javulásának lehetőségét gyengíti.

A szuburbanizáció hatása, a térbeli társadalmi egyenlőtlenségek növekedése, a **társadalmi polarizáció fokozódásán túl a társadalmi kohézió gyengülését** is okozza. A **budapesti társadalmi egyenlőtlenségeket** jól szemlélteti még az értelmiségiek és a gazdaságilag aktív népesség aránya is.

Az **értelmiségiek arányát** tekintve jól mutatkozik a „magasabb presztízsű” területek dominanciája: a legmagasabb arányok a budai kerületekben (I., II., XI., XII.) és belvárosi V. kerületben vannak (l.: F.4. Függelék 20. ábra). A **gazdaságilag aktív lakosság arányát** tekintve a belvárosi (VI., VII., VIII., IX.) kerületek járnak elől, arányuk a kerületi lakossághoz viszonyítva 70% feletti. A gyermekkorúak és a nyugdíjas korúak aránya a II. és XII. kerületben magasabb, míg a belvárosi kerületekben a legalacsonyabb (l.: F.4. Függelék 21. ábra).

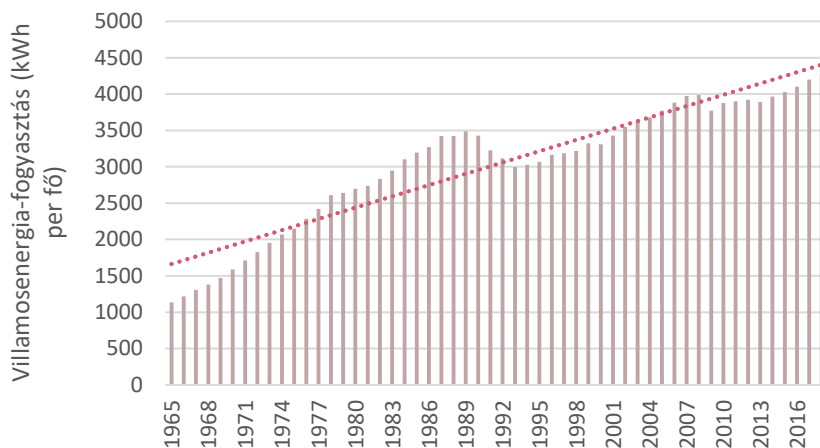
Energiafelhasználás társadalmi különbségei, energiaszegénység

Az országos energiafelhasználás 35%-át a háztartások fogyasztása adja, amelynek majdnem háromnegyede (74%) a lakóterek fűtésére szolgál.¹⁴

A **budapesti lakóépületek energiafogyasztása eredményezi az összes budapesti üvegházhatású gáz kibocsátás gyakorlatilag 75%-át**. Habár, ma már egyre inkább

☞ Függelék F.4.

terjednek az alternatív, energiahatékony megoldások az építőiparban is, ugyanakkor a fűtésre használt energia csak kis mértékben csökken. A **növekvő energiaigényt** fokozzák továbbá az áruk és szolgáltatások iránti igény, a nagy számban vásárolt elektromos és elektronikai árucikkek. Az **egy főre jutó egyéves villamosenergia-fogyasztás az országban** az elmúlt több mint 50 évben csaknem folyamatosan növekedő tendenciát mutat. A 2018-as érték körülbelül **4,28 MWh/fő**, mely **1990 óta 25%-os növekedést** jelent.

7. ábra: Egy főre jutó villamosenergia-fogyasztás változása Magyarországon 1965 és 2018 között (Forrás: The World Bank Group¹⁵ és Nemzetközi Energia Ügynökség (IEA)¹⁶ adatai alapján)

A főváros energiagazdálkodását részletesen, valamint annak környezeti hatásait a *II.2. Energiagazdálkodás* c. fejezet mutatja be.

Kedvező körülmény, hogy **Budapesten** a lakások fűtésére használt energiahordozók között a környezeti szempontból **legártalmasabb szilárd tüzelőanyagok használata az elmúlt években alig volt jelen**: a KSH adatai szerint az „*egyedi helyiségfűtés egyébbel (szén, fa, olaj)*” aránya a fűtési módok között 2017-ben 2,4% volt. Ez az arány **2019-ben 0,6%-ra** csökkent¹⁷.

Az egészségre súlyosan káros **PM_{2,5} kibocsátásának több mint 80%-áért a háztartási szilárdtüzelés felelős Magyarországon** – míg az EU-átlag ennek a fele, 41%¹⁸. Ebből is adódik, hogy a **rosszabb anyagi helyzetű háztartások esetén a környezeti körülmények is rosszabbak**, jobban ki vannak téve a negatív környezeti hatásoknak és egészségügyi kockázatoknak.

Ugyanakkor az egy főre jutó éves **energiakiadásokat tekintve elmondható, hogy a legmagasabb jövedelmi ötödbe eső emberek átlagosan 2,7-szer annyit költenek háztartási energiára, mint a legszegényebb ötödbe esők**.¹⁹ Az **elmúlt 5 évet tekintve** az éves szinten egy főre jutó lakásfenntartásra és háztartási energiára fordított kiadások **a budapesti lakosok összes kiadásainak átlagosan kb. 20%-át** teszik ki.²⁰ Míg, **ha csak a legalacsonyabb jövedelmű** alsó 30%-át tekintjük a háztartásoknak, **ők átlagosan jövedelmük 29%-át költik el energiára** évente.

Egy háztartást akkor nevezünk **energiaszegénynek**, ha az nem képes megfizetni a fűtés vagy az egyéb alapvető energiaszolgáltatások olyan szintjét, mely a tisztességes életminőséghez szükséges. Habár Magyarországon jelenleg nincs hivatalos definíciója és mérőszáma az energiaszegénységnek, a hazai helyzet felméréséhez az egyik leggyakrabban használt mérőszám szerint **energiaszegény egy háztartás, ha a jövedelméből a háztartási energiára fordított kiadások legalább kétszeresen meghaladják a mediánértéket**. Ekkor a **háztartás jövedelmének 34%-ánál húzódik az energiaszegénység határa**, ezen határértéket túllépő háztartások számítanak energiaszegénynek. Ez a fajta megközelítés szerint Magyarországon a háztartások 8-10%-a tekinthető energiaszegénynek, országos szinten kb. 300-380 ezer háztartás érintett, jellemzően inkább a vidéki, főleg kistelepüléseken. Hiba! A könyvjelző nem létezik...²¹

8. ábra: Az energiaszegénység főbb tényezői

(Forrás: Elosztó projekt 2019, infografika: Feldmár Nóra)

Budapesten a legmagasabb azon csoport aránya (16%), ahol a jövedelem több mint 40%-át viszik el a lakásfenntartás költségei.²² A szegényebb háztartásokban élők jellemzően rosszabb állapotú, fajlagosan több energiát igénylő ingatlanokban laknak, és nincs megfelelő anyagi háttérük, hogy ezen változtassanak.¹⁸ Az egyfős háztartások, valamint a nagyobb alapterületű lakások és/vagy a főleg régebbi családi házban lakó háztartások nagyobb mértékben érintettek, mint a többi háztartás. A jövedelmük **34%-ánál magasabb energiaköltségekkel rendelkező háztartások kb. 85%-a egy lakásos családi házban él.**

Az **energiaszegénység hatásai** között ugyanúgy megjelennek a fizikai (főként légzőszervi) és mentális (szorongás, elszigeteltség érzése) megbetegedések, emellett pedig az épületek állapotának drasztikus romlása és a háztartások adósságának növekedése.²³

Globális felmelegedés helyi társadalmi összefüggései

Az éghajlatváltozás és a népesedési folyamatok különböző elemei (pl. előregedés, csökkenő gyermekvállalás, túlnépesedés, vándorlási folyamatok) között **szoros kapcsolat** áll fenn, és ezek negatív társadalmi **hatásai felerősíthetik egymást**. Az éghajlatváltozás eredményeképp az élőhelyek csökkennek, fokozódik a tömeges elvándorlás, a szegénység, az erőszakos konfliktusok, ott az áldozatok száma, mértéke²⁴.

A klímaváltozás, valamint az ehhez kapcsolódó klímapolitika (ezen belül például a klímaváltozás miatt növekvő közöltségek, vagy az állami és önkormányzati klímapolitika diszfunkcionális működése) a különböző társadalmi csoportokra eltérően is hathat. A **differenciált érdekérvényesülés** következtében **sérülékeny társadalmi csoportok** alakulhatnak ki, ami a társadalmi **kohézió gyengülését**, illetve a **társadalmi egyenlőtlenségek növekedését** okozza.^{25,26,27} Habár országos viszonylatban a **fővárosi lakosság** – a magasabb arányú iskolázottságának és kedvezőbb jövedelmi helyzetének köszönhetően – **kevésbé sérülékeny**, azonban **Budapesten is nagy számban vannak jelen a legsérülékenyebb társadalmi csoportok tagjai**. Az éghajlatváltozás hatásainak leginkább kiszolgáltatottak az idősebb felnőttek, általánosságban a nők és a gyermekek, valamint a krónikus betegek, a szabadban dolgozók, továbbá a szociálisan elszigeteltek és a gazdaságilag hátrányos helyzetűek, főként a hajléktalan emberek és munkanélküliek csoportjai²⁸.

Az éghajlatváltozás várható hatásainak felmérését célzó, 2003 és 2006 között zajlott VAHAVA projekt keretében empirikus kutatás is készült a „*Budapesti térségben élők sérülékenységet és adaptációját meghatározó térbeli társadalmi mechanizmusokról*”.²⁵ A kutatás kérdőíves felmérés segítségével tárta fel a budapesti

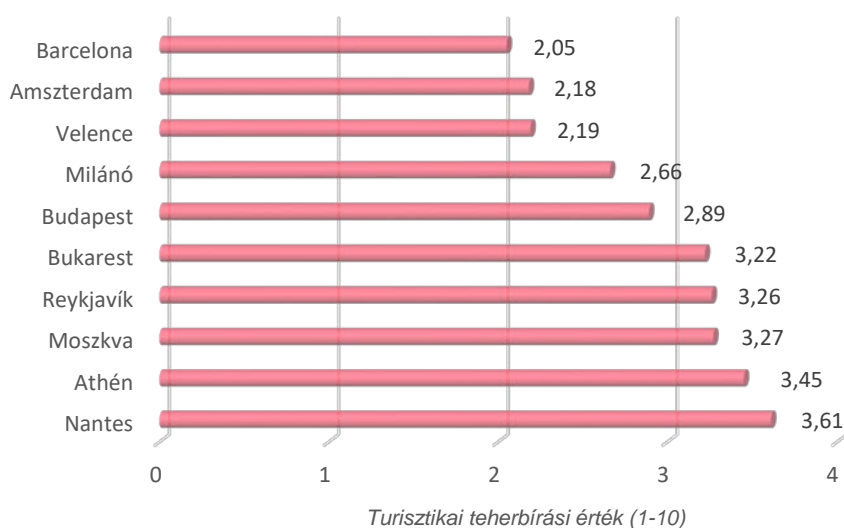
városterületben élő, különböző térbeli-társadalmi csoportok alkalmazkodási (adaptációs) és az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentéshez való hozzájárulási (mitigációs) képességeit. A kutatás eredményeiből kiderült, hogy **a lakosság környezettudatossága, a klímaváltozással kapcsolatos ismeretei egyre nagyobb mértékben jelen vannak**, ezek alapján érzékelik a környezeti problémákat és a klímaváltozás jelenségét is. **A lakossági adatfelvétel eredményei rávilágítanak arra, hogy alapvetően súlyos problémának érzékelik a klímaváltozást** és egyetértenek abban, hogy ez **a probléma létezik, valós**. A válaszadók véleményét azonban **egyértelműen befolyásolja társadalmi státuszuk, illetve lakóhelyük** is:

- Azok, akik feltehetőleg sérülékenyebbek, veszélyeztetettebbek (alacsony jövedelműek, alacsonyabb végzettségűek), sokkal inkább látják súlyos problémának a klímaváltozást, mint a magas státuszúak, akiknek az alkalmazkodáshoz szükséges eszközök és lehetőségek szélesebb körben állnak rendelkezésre.
- Egyes környezeti problémákat jellemzően a külvárosi, kertvárosi városrészekben élők érzékelnek súlyosabbnak: pl. illegális személerakások, esőzés utáni elöntések, repülőgép-zaj, égetés miatti füst.
- A belvárosi területeken súlyosabbnak ítélt környezeti problémák jellemzően a szélsőséges meleg, a hőhullámok, a zsúfoltság, a nagy autóforgalomból adódó zajterhelés, a rossz levegőminőség, a kevés zöldfelület, valamint a nem megfelelő tisztasági állapotú közterületek.

A Budapest klímastratégiájának felülvizsgálatának keretében készülő Fenntartható Energia- és Klímaakcióterv (Sustainable Energy and Climate Action Plan - **SECAP**) a főváros szempontjából leginkább releváns éghajlatváltozási problémakörök és hatások csökkentése érdekében részletesen meghatározott, a klímastratégia célkitűzéseivel kapcsolódó intézkedéseket tartalmaz²⁹. A dokumentum egyes intézkedései a lakosság körében a klímatudatos szemlélet és a környezeti kultúra kialakítását segítik elő, így növelve a lakosság alkalmazkodóképességét, egyidejűleg hozzájárulva a negatív társadalmi hatások mérsékléséhez. További részleteket l.: az 1.5. *Klímatikus viszonyok* c. fejezetben.

Túlzott globális turizmus helyi környezeti hatása

A mobilitás globális növekedésével és az elérhetőségek javulásával a tömegturizmus erősödése jellemző a nagyvárosokban, köztük Budapesten is. A Statista adatportál 2017-es elemzése szerint **Budapest az ötödik helyen áll a túlzott turizmus szempontjából legrosszabb európai városok rangsorában**³⁰.

9. ábra: Túlzott turizmussal leginkább érintett európai nagyvárosok (Forrás: Statista 2017-es felmérése alapján³⁰)

Számos európai úti cél idegenforgalmi fellendülést tapasztal, és bár gazdaságilag az iparág pozitívan járul hozzá a helyi bevételekhez, ugyanakkor egyre nagyobb aggodalmak merülnek fel a **tömegturizmus környezetre gyakorolt hatásával** és az úgynevezett "túlturizmus" (overtourism) **megfékezésének szükségességével** kapcsolatban.

Az olyan városok, mint Barcelona, Amszterdam és Velence a túlturizmussal leginkább érintett európai célpontok közé tartoznak, ezért a helyi önkormányzatok – az elégedetlen ott lakók nyomására – kénytelenek kezelni, illetve korlátozni a látogatók beáramlását. Úgy tűnik, hogy a **fenntartható gyakorlatok kialakítása** kulcsfontosságúak az idegenforgalom előnyei és hátrányai közötti **egyensúly** kezelésében. Erre példa a Budapestenél gazdagabb és egy települési önkormányzattal működő túlzott turizmussal terhelt európai városokban a **gépjárművel történő behajtás korlátozása, illetve tiltása a központi városterület(ek)be**.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 – **Turizmus 2.0** is megállapítja³¹, **hivatkozva a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiára (NÉS-2)**, miszerint a „*NÉS-2 egy klímabarát turizmusstratégia kidolgozását javasolja az ágazat számára kijelölt rövidtávú cselekvési irányokban, különös tekintettel az ágazat alkalmazkodására és fenntarthatóságára*”.

A tömegturizmus által okozott **jelentősebb negatív környezeti hatások** a főváros telítettsége, túlszűfoaltsága és a természeti, környezeti elemek romlása (mint például a levegőminőség romlása, a zöldterületek túlhasználata vagy a zajterhelés növekedése), amelyek főként a turisztikai szempontból népszerű városrészekben, a fővárosban **elsősorban a belvárosi területeken** okoznak problémát. Ezzel együtt a turizmus **átalakítja a belső városrészek arculatát és a terület lakhatási/használati lehetőségeit is**: az érintett városrészekben **a hosszú távú élhetőség romlik**, helyette inkább a lakások kiadása, ideiglenes szálláshelyként történő használata jelent meg. Az egyes környezeti hatásokat fokozza a főként nemzetközi turizmus által generált légi-, vízi-, és szárazföldi forgalom **energiafogyasztása**, ezzel együtt a földhasználat, a **hulladék- és szennyvíztermelés**, valamint a keletkező **károsanyag-kibocsátás**.

A globalizáció helyi szinten is jelentkező káros környezeti hatásait, főleg az azt kiváltó hatótényezők környezeti hatását mihamarabb – akár helyi korlátozások bevezetésével is – **csökkenteni indokolt**. Ahol a turizmus valamely, pl. közlekedési hatása **lokálisan fenntarthatatlan helyzetet** teremt (főleg, ahol a belvárosi közúti gépjárműforgalom már önmagában is minél hamarabbi intézkedést igényelne), ott ezt **a hatást nem** – az önkormányzati jövedelemszerzési cél egyidejű fenntartásával közvetett módon is – **generálni, hanem korlátozni indokolt**.

Városfejlesztés, várospolitikai

Az egyes társadalmi folyamatokat **jelentősen befolyásolják** mind a **helyi és országos szintű** további különböző ágazati **szakpolitikai intézkedések**. A városfejlesztés során gyakran ütköznek a különböző érdekek, amelyek **közvetetten** járulnak hozzá a környezeti állapotváltozásokhoz. Ezen felül a **fővárosi**, helyi szintű **környezetvédelmet az állam részéről történő forrásmegvonásokkal**, feladat- és **hatáskörrelvonásokkal**, valamint a **helyi autonómiák fokozatos, de egyre növekvő mértékű korlátozásával** megnehezítik, illetve **ellehetetlenítik**, többek között a **környezetvédelem helyi szinten is hiányos társadalmi támogatottságát**.

A **zöldmezős beruházások**, a nagyléptékű infrastruktúra-fejlesztések és állami beruházások, valamint a nagy volumenű magántőke beruházások, ingatlanfejlesztések elsősorban a **gazdaságpolitikai érdekek érvényesülését támogatják**, a **környezetvédelmi és természetvédelmi érdekek** – a helyi településtervezési eljárások, intézmények lehetőségeinek szűkítése miatt is – **hátterbe szorulnak**. Ennek eredményeképp a **városi szétterülés és a szuburbanizáció folyamata tovább erősödik**. Erre példa a lakásépítést fokozó családtámogatási rendszer (CSOK). Az állami támogatás – habár az intézkedés

elsődleges célja a gyermekvállalás ösztönzése – jelentősen hozzájárul az új lakások építéséhez, amellyel főként a városszéli területek beépítési intenzitását fokozza. **Az új építkezések a peremterületeken vezetnek a népességszám növekedéséhez**, miközben **az újabb infrastruktúra igények fejlesztése az önkormányzatokat fogja terhelni** – eközben a meglévő infrastrukturális kapacitások kihasználtsága csökken, a műszaki színvonal fenntartásához szükséges források elvonása pedig halmozódik. **Az önkormányzati amortizációs veszteségek azért növekednek egyre**, mivel az ún. „**rezsicsökkentés**” fedezetét részben **az infrastruktúra fenntartásától elvont önkormányzati források** biztosítják. A hazai családtámogatási rendszer 2017 óta a külterületi, mezőgazdasági művelés alól kivont korábbi zártkerteken, az üdülőterületeken, valamint a külterületi tanyák esetében is támogatja a lakóházak építését, amely jellemzően olcsóbb és ezért vonzóbb megoldást kínál. Ezzel újabb területeken jelenhetnek meg **a szuburbanizáció és városi szétterülés hatásai**, mivel az újabb infrastruktúra igények kielégítése újabb városfejlesztéseket fog vonzani, ami pedig újabb infrastruktúra-fejlesztéseket, és így tovább.

Összefoglalva, az urbanizációs folyamatokkal jellemzően érintett területeken, így Budapesten és környékén:

- a kedvezőtlen környezeti hatások és
- a térbeli társadalmi különbségek növekedésével,
- a belvárosi – külső kerületi – agglomerációs települési, illetve
- a különböző társadalmi csoportok között fellépő érdekonfliktusokkal,
- egyes lakónegyedek társadalmi és fizikai leromlásával vagy felértékelődésével,
- a belvárosi társadalmi és környezeti problémák súlyosbodásával, valamint
- a lakóhelyi mobilitás növekedésével kell számolni.

A fenntartható várospolitikai és a városfejlesztés célja, hogy a környezeti problémák mérséklésével kínáljon megoldást a társadalmi kihívásokra, illetve a társadalmi kihívások kezelése a környezeti szempontokat is figyelembe vevő módon valósuljon meg. A környezeti problémákra is igaz, hogy nem állnak meg a főváros és a kerületek határainál, így a városfejlesztés környezeti vonatkozásait is csak a városkörnyéki települési önkormányzatokkal és Pest megyével közösen lehet érdemben kezelni. Emellett a környezeti problémák megoldásában és kezelésében az országos szintnek, valamint a területi közigazgatás és a szakigazgatás intézményeinek (pl. kormányhivataloknak) is fontos szerepe van.

Intézkedési javaslatok

- A SECAP-ban meghatározott célkitűzés **a környezeti kultúra és a felelősségvállalás erősítése**. A meghatározott alkalmazkodási célkitűzések elérése érdekében fontos feladat **a lakosság életmódjának, fogyasztási szokásainak befolyásolása, a lakossági felelősségvállalás és a klímatudatosság erősítése**.

A vizsgált, környezeti konfliktusokat okozó területi társadalmi jelenségek olyan új típusú környezeti problémákkal járnak, amelyekkel nemcsak foglalkozni kell globális, nemzeti, illetve térségi és települési szinteken egyaránt, hanem új módon kell törődni, részben a társadalmi párbeszéd erősítésével, az érdekeltek bevonásával és rendszeres, visszacsatolásra is épülő tájékoztatásával, részben pedig a mai tudományos eszközök segítségével.

- A térbeli társadalmi különbségekből adódó környezeti problémák feloldásához jelentősen hozzájárulhat **a környezetvédelmi szempontú társadalmi kohézió**. A környezettudatos életvitel és látásmód szélesebb körű elterjesztése lakossági **szemléletformálással**, valamint a társadalmi rétegektől független bevonással valósulhat meg. Az erre vonatkozó intézkedéseket a *II.9. Környezeti nevelés, tájékoztatás, szemléletformálás* c. fejezet mutatja be.

- A környezeti igazságosság érdekében a társadalmi-gazdasági-környezeti vonatkozású politikai döntéshozatalok során törekedni kell a különböző adottságú és helyzetű városrészek, illetve társadalmi csoportok különbségeinek csökkentésére.

A lakhatás szempontjából fontos a **megfizethető és minőségi közszolgáltatások** biztosítása: így az ingatlanárak, bérleti díjak és energiaárak szabályozása, **kiszámítható lakhatási feltételek biztosítása**, jó minőségű és elegendő mennyiségű víz elérhetőségének biztosítása, biztonságos és egészséges környezet megteremtése, élhető közterek kialakítása, vagy például közösségi közlekedés lehetőségének biztosítása.

A klímaváltozás következményeihez való alkalmazkodáshoz a sérülékenyebb társadalmi csoportok és a negatív hatásoknak jobban kitett városrészek helyzetét kiemelt figyelemmel kell kezelni a közpolitikai döntéshozatalok során.

- Az energiaszegénység csökkentésének egyik módja a lakóépületek korszerűsítése, amely nemcsak környezeti, hanem társadalmi kérdés is, a belvárosi leromlott fizikai állapotú társasházak mellett a külső kerületek családi házas területén pedig egyaránt indokolt. A szociálisan rászoruló állami vagy önkormányzati támogatása szükséges pályázati forrásokkal, tanácsadással vagy egyéb energiahatékonysági programokkal.
- A szuburbanizációt és a városi szétterülést támogató fejlesztések, valamint programok helyett komplex szemlélet és új típusú várospolitikai eszközök szükségesek. Alapvető cél a **környezeti és a társadalmi érdekek együttes figyelembevételével történő megoldások** kialakítása.

A metropolisz térség önkormányzatainak (megyei, fővárosi, kerületi, települési önkormányzatok) és a kormánynak egységes régióként kell együttműködniük. Tervezett, koordinált, **stratégia-alapú térségfejlesztés** keretében összehangolt hálózatos településfejlesztést kell megvalósítani. A metropolisz térség területi és települési tervezését, adó-, befektetési és közösségi közlekedési politikáját Budapest és a többi agglomerációs település, Pest megye, valamint a területükkel érintett megyék közös cselekvéseként is értelmezni kell.

A lakásépítést támogató családtámogatási rendszer (CSOK) esetén fellépő érdekkonfliktusok csak a környezet védelme és a különböző társadalmi csoportok igényeinek, illetve családi házas fejlesztési elvárásainak összehangolásával kezelhetőek.

A városkörnyéki fejlesztésekre irányuló társadalmi, lakóhelyi igények mennyiségét enyhítő intézkedés lenne, ha az új humán és műszaki infrastruktúra-fejlesztések, valamint az új beépítések miatt szükségessé váló biológiai aktivitásérték növelés költségeit az érintettek viselnék.

A jövőben megvalósuló városfejlesztési projektek megvalósítása, valamint a fellépő problémák feloldásához szükséges intézkedések kialakítása során a körültekintő, minden érdek figyelembevételével történő, megfontolt döntéshozatal javasolt.

- Az ún. túlzott turizmusból adódó konfliktusok és negatív környezeti hatások mérséklése érdekében is szükségszerű a **főváros turisztikai stratégiájának** partnerségi alapon történő **kidolgozása**. Az idegenforgalom előnyei és hátrányai közötti **egyensúly** megteremtéséhez az integrált szemlélet és a fenntarthatóság érvényesítésére van szükség. A turisztikai fejlesztések során egyaránt fontos a városlakók és a vendégek érdekeinek figyelembevétele, de a városi környezet minősége, illetve minőségi javítása is alapvető szempont kell, hogy legyen.
- A fentiekben vázolt intézkedési javaslatok összhangban vannak Budapest 2021-2026-os időszakára vonatkozó települési környezetvédelmi programjával³², továbbá illeszkednek a *Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció*³³ távlati céljaihoz is. A megvalósítás részletei a környezetvédelmi program hatálya alá tartozó ágazati (tematikus) tervek keretében kerülhetnek kidolgozásra. A Fővárosi Önkormányzat középtávon tervezett projektjeit az *Otthon Budapesten Integrált Településfejlesztési Stratégia*³⁴ tartalmazza.

Függelék

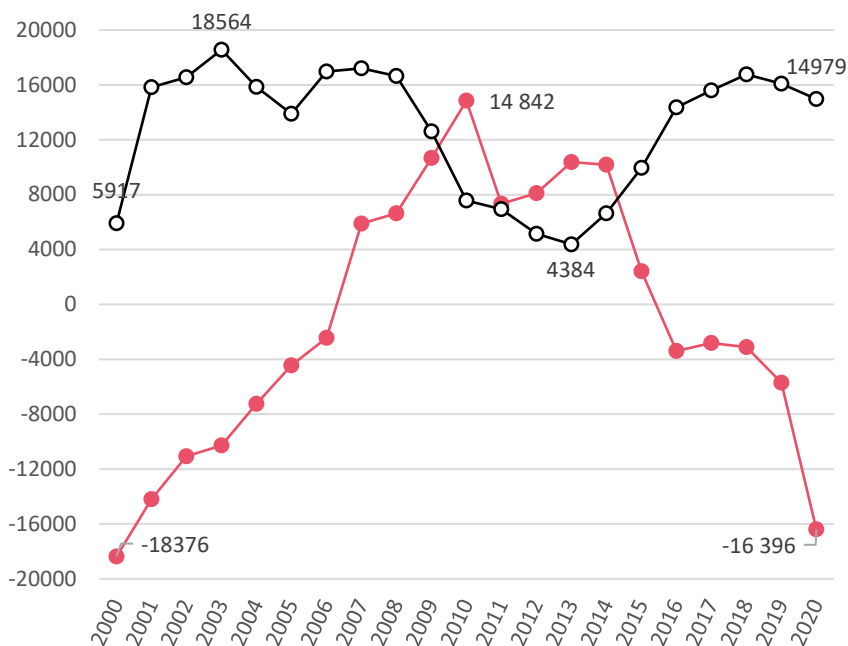
F.1. Társadalmi folyamatok leírása, jellemzése

A természetes fogyással leginkább érintett fővárosi kerületek 2020-ban az V. és XXI. kerületek voltak (I. 2. táblázat).

kerület	ezrelék	kerület	ezrelék
V.	-7,8	VI.	-4,9
XXI.	-7,0	XIV.	-4,8
XV.	-6,8	XII.	-4,6
I.	-6,6	XI.	-4,5
XX.	-6,3	VIII.	-3,8
XXIII.	-5,9	XXII.	-3,6
VII.	-5,7	IV.	-3,6
XVIII.	-5,6	III.	-3,5
X.	-5,6	XVI.	-3,1
XVII.	-5,3	XIII.	-2,8
XIX.	-5,2	IX.	-2,0
II.	-5,2		

2. táblázat: Természetes fogyás* mértéke 2020-ban az egyes fővárosi kerületekben

*élveszületések és a halálozások különbözete ezer lakosra számítva

10. ábra: Belföldi vándorlási különbözet* 2000 és 2020 között Pest megyén belül és Budapesten (Forrás: KSH adatai alapján)

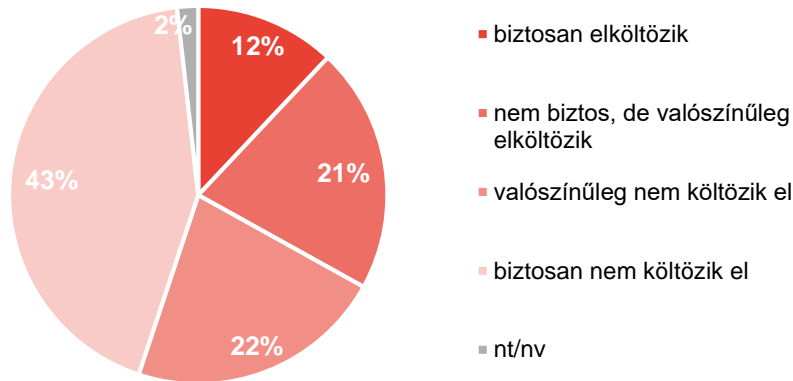
*odavándorlások és elvándorlások különbözete

● Budapest
○ Pest megye

F.2. A budapestiek költözési tervei

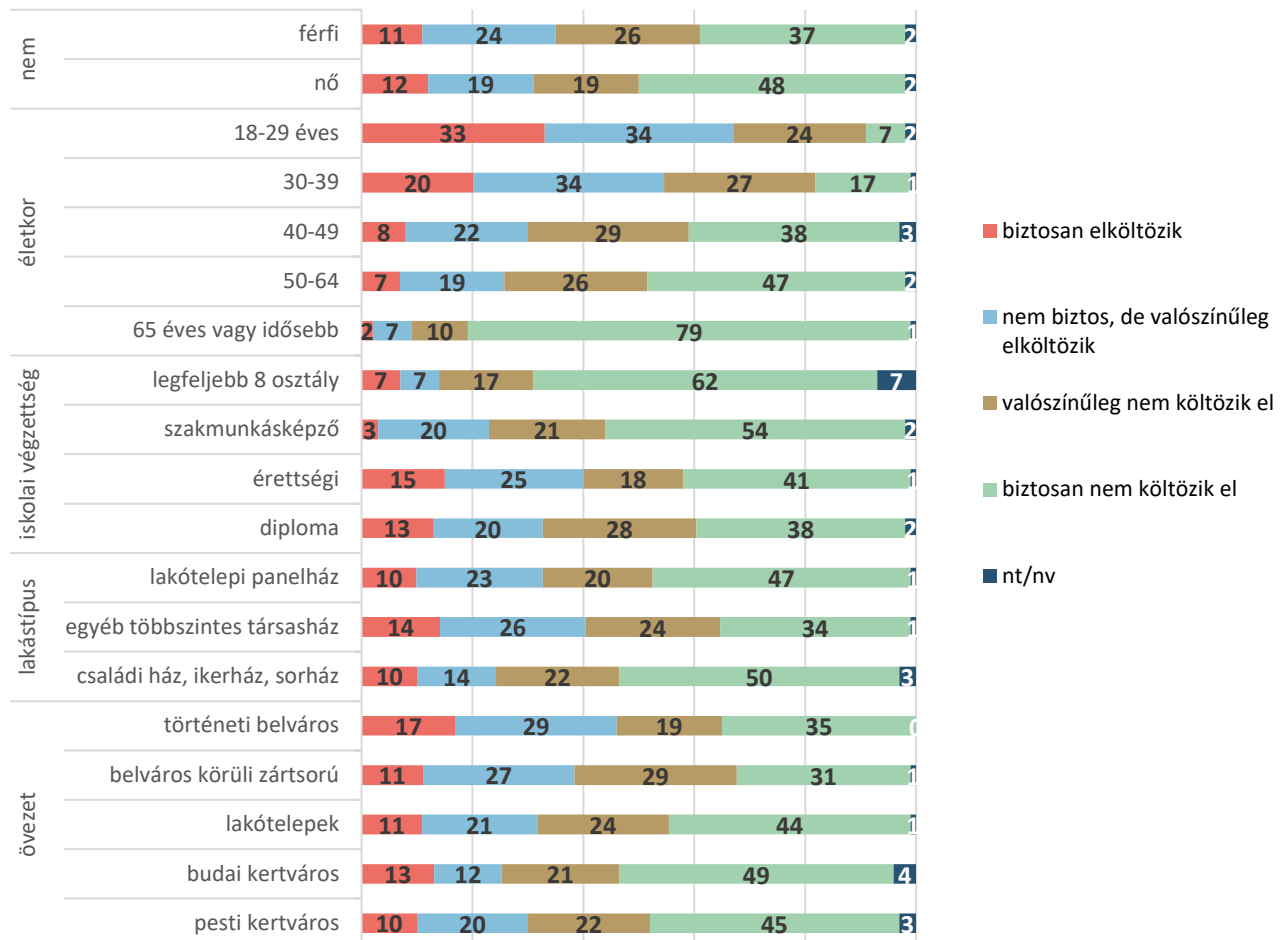
A fővárosi lakosok költözési szándékai **2022 nyarán** került felmérésre, telefonos, reprezentatív **közvélemény-kutatás** alapján, a MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Intézet közreműködésével. A módszertan részletes bemutatását a *II.9. Környezeti nevelés, tájékoztatás, szemléletformálás* c. fejezet tartalmazza.

A Budapesten élők 12%-a biztosan, 21%-a valószínűleg lakást vált a következő öt évben. A legmagasabb arányban a 18-29 év közöttiek érzik átmenetinek a jelenlegi otthonukat, a 30 éven aluliak több mint fele költözést tervez, de körükben jellemzőbb a városon belüli lakóhelykeresés, mint a kiköltözés. 30-40 év között is viszonylag magas a költözési hajlandóság, ők leginkább a Budapesthez közel fekvő települések iránt érdeklődnek.

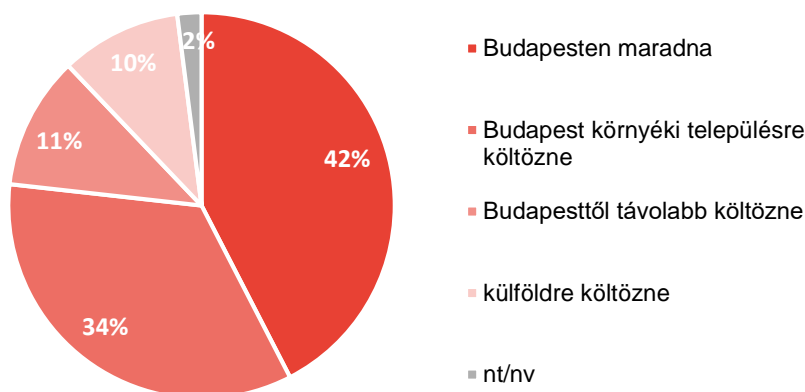
11. ábra: Költözési tervek öt éven belül (2022)

Az átlagosnál magasabb arányban költöznének azok, akik jelenleg lakásban laknak, a családi házban, sorházban, ikerházban élők többsége biztosan vagy valószínűleg nem költözik el öt éven belül.

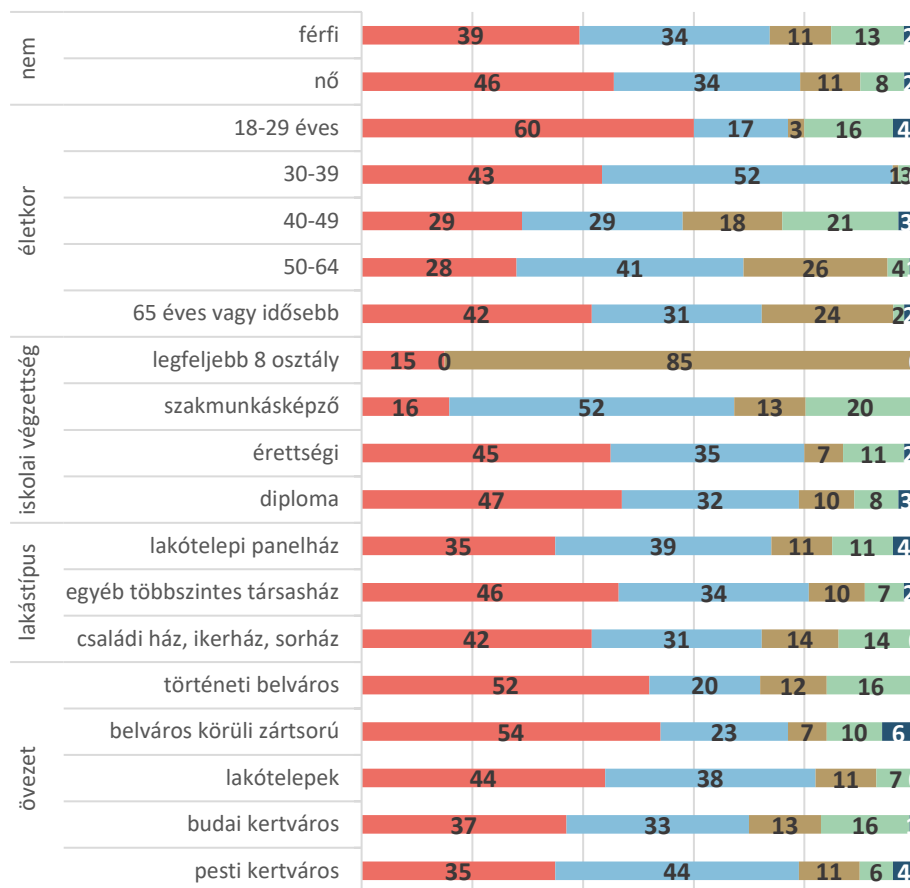

A biztosan és valószínűleg elköltözők többségben Budapesten kívül szeretnének ingatlant találni. A válaszadók 42%-a továbbra is maradna a fővárosban, 34% pedig Budapesthez közeli településre, a fővárosi agglomerációba költözne szívesen. Ha ezt a számot a teljes fővárosi népességre vetítjük, kiderül, hogy **a város lakosságának egytizede az agglomerációba szándékozik költözni a következő 5 évben.**

Budapesttől távolabb a lakóhelyet változtatók 11%-a, külföldre 10%-a menne. Budapesttől távolabbra az 50 éven felüliek költöznének jellemzően (a költözni szándékozók negyede), az országot pedig a legfiatalabbak és jellemzően a 40-50 évesek terveznek elhagyni legmagasabb arányban.

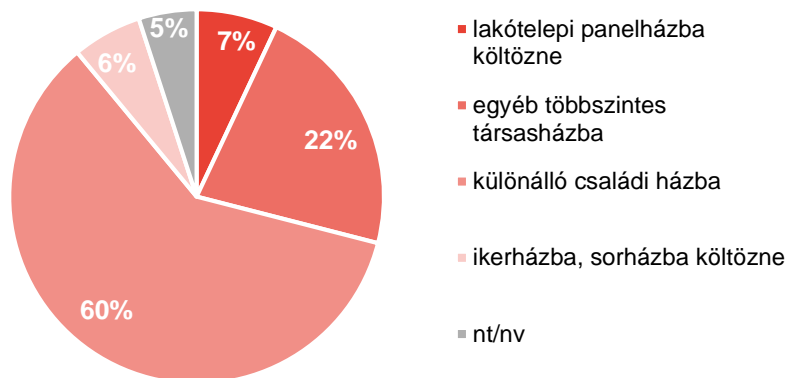
13. ábra: A költözni szándékozók által választott lokációk

14. ábra: A költözni szándékozók által választott lokációk bontásában (százalékok azok körében, akik biztosan vagy valószínűleg költöznek 5 éven belül)

- Budapesten maradna
- Budapest környéki településre költözne
- Budapesttől távolabb költözne
- külföldre költözne
- nt/nv

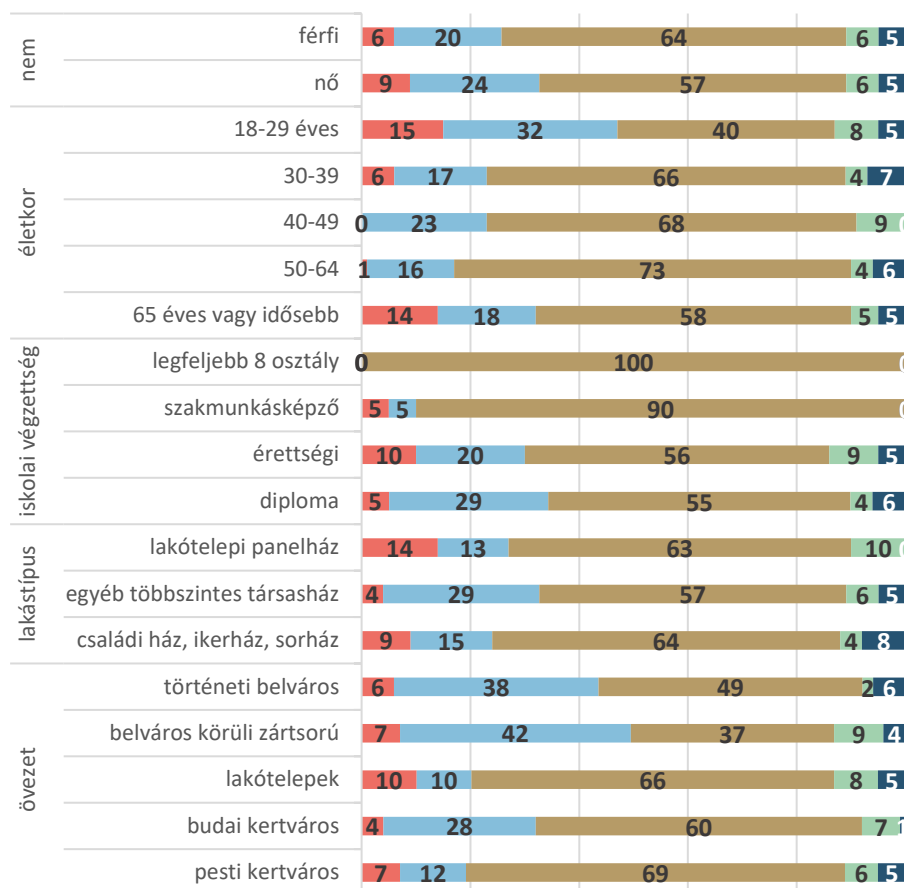
Az előző évi felmérés eredményeihez képest 9%-kal kevesebben szeretnének már különálló családi, kertés házba költözni, azonban a biztosan és a valószínűleg elköltözők többségében még mindig ilyen típusú ingatlanba költöznének a legszívesebben. Ez különösen az agglomerációs övezetbe költözőkre igaz (95%). A költözési igények alapján a budapesti agglomerációban környezeti szempontból is kedvezőtlen **városi szétterülési folyamatokkal, illetve családi házas építkezésekkel kell számolni** a jövőben is. A város terjeszkedésének jellemzőit a *II.1. Épített környezet* c. fejezet mutatja be részletesen.

15. ábra: A költözni szándékozók által választott lakástípusok

Érdekes módon két csoportra jellemző kiemelkedő arányban, hogy családi házba költözne: a lakótelepeken élőkre, valamint a jelenleg is kertvárosban élőkre. A költözést fontolgatók körén belül a belvárosban és a belváros közelében élőkre jellemző a leginkább, hogy Budapesten belül szeretnének új lakóhelyet találni, ők az átlagosnál kisebb arányban törekednek önálló családi házba költözni, jellemzően társasházi lakást keresnek.

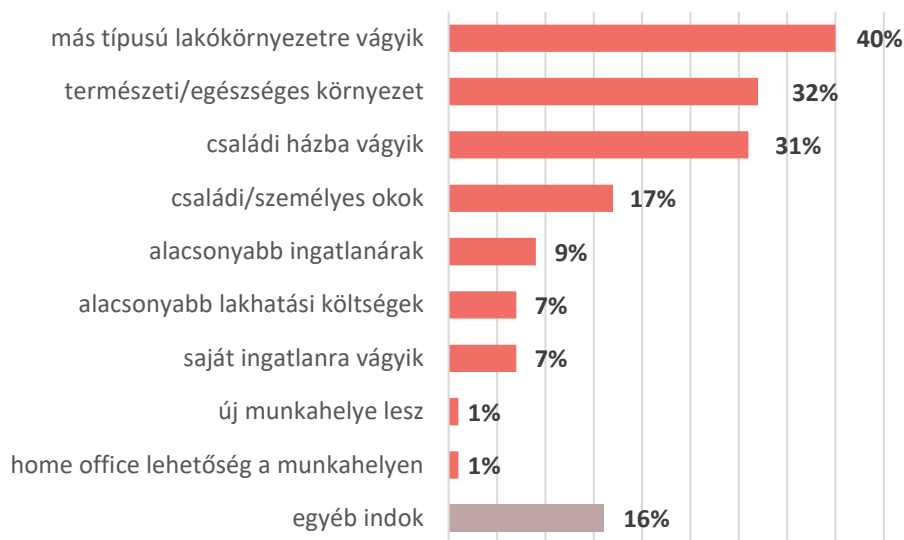
Függelék F.3.

16. ábra: A költözni szándékozók által választott lakástípusok bontásban (százalék azok körében, akik biztosan vagy valószínűleg költöznek 5 éven belül)

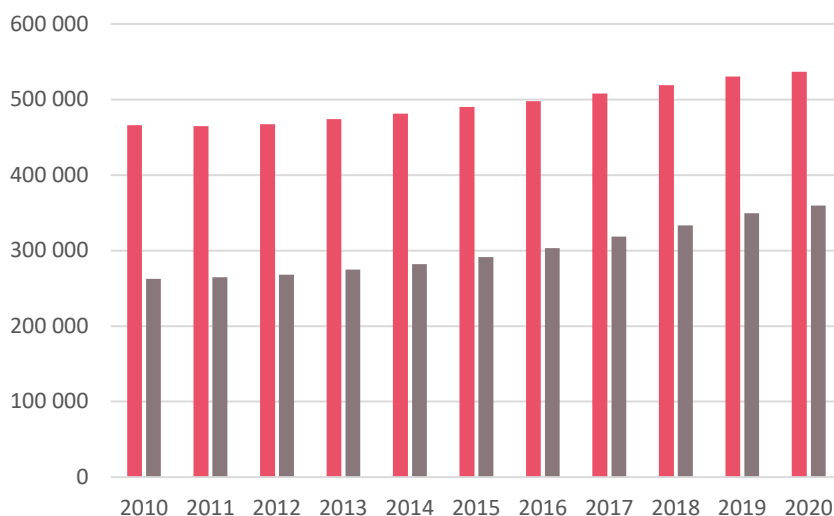
- lakótelepi panelház
- egyéb többszintes társasház
- különálló családi ház
- ikerház, sorház
- nt/nv

A Budapestről elköltözni vágyók jellemzően más környezetre vágynak, több válaszadó hangsúlyozta a főváros rossz környezeti állapotát. Ennek részeként új lakóhelyként főképp a természeti és az egészségesebb környezetet választanának (32%), illetve családi házba költöznének (31%). Többen válaszolták, hogy a költözés mögött családi vagy személyes indokok állnak, emellett egyéb indokokat is említettek, amelyek között nagy számban hivatkoztak a fővárosi rossz közlekedési és parkolási helyzetére.

17. ábra: Költözési szándék indoka a Budapestről kiköltözni szándékozók arányában

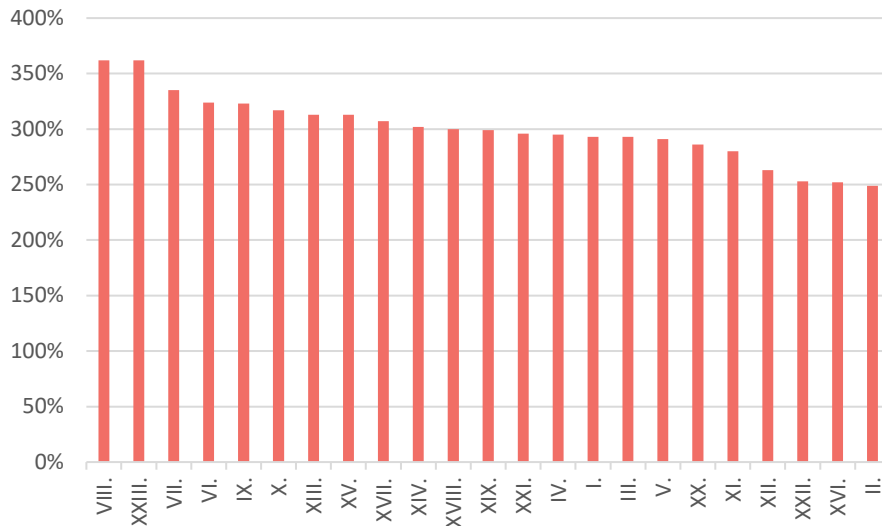
F.3. Szuburbanizáció Budapesten

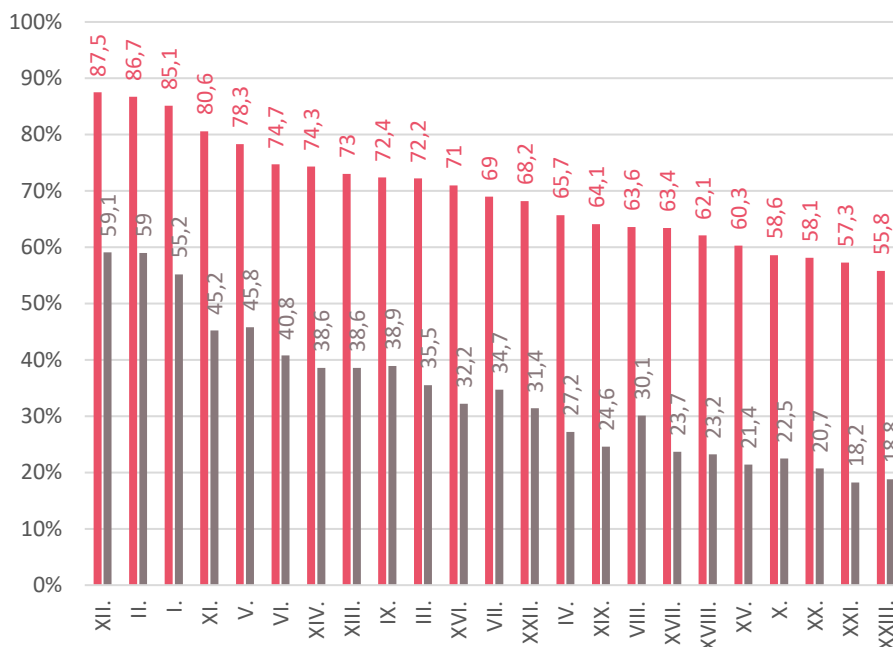
18. ábra: Természetes személy által üzemeltetett személygépkocsik számának változása 2010 és 2020 között (db) (Forrás: KSH adatai alapján)

F.4. Térbeli társadalmi és környezeti egyenlőtlenségek

Európai viszonylatban 2013 óta – Prágával azonosan – Budapesten drágultak leggyorsabban az új építésű lakások ára. Az **egy főre jutó országos nettó jövedelemhez viszonyított lakásáremelkedés Németország után Magyarországon volt a legmagasabb**, azaz a jövedelmi viszonyok és a lakásárak közötti különbség jelentősen romlott az elmúlt 8 évben³⁵. Az egyes pesti belső kerületek négyzetméter áraiban közel négyszeres áremelkedés történt (VI., VII., VIII. kerület), de a külső kerületekben is 2,5-3 szoros emelkedést tapasztalhattunk.

19. ábra: A Budapesti lakások átlagos négyzetméterárának változása kerületenként a 2014-2021 közötti időszakban (%) (Forrás: ingatlanet.hu³⁶)

20. ábra: Értelmiségiek százalékos aránya az egyes kerületekben (Forrás: KSH, Budapest kerületeinek 2011. évi népszámlálás adatai alapján)

- Legalább érettségizett, 18-X éves népesség, a megfelelő korú népesség arányában
- Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25-X éves lakosság, a megfelelő korú népesség arányában

A **gazdaságilag aktív lakosság aránya** a belvárosi (VI., VII., VIII., IX.) kerületekben a legmagasabb, ami utal az egyes korosztályok lakhatási igényeire is: míg a fiatal munkavállalóknak elsősorban a jó közlekedés, a munkahely jó elérhetősége a fontos, addig a gyermekekkel élőknek, illetve családoknak a családi házra, zöldterületekkel rendelkező lakhely iránti igénye magasabb. A gyermekkorúak (0-14 évesek) aránya jellemzően a II., XII., XVI. és XXII. kerületekben a legmagasabb (15-17%) és a belvárosi kerületekben a legalacsonyabb (10% alatt). A kerületek közül a 65 éves és idősebb népesség aránya szintén a II. és XII. kerületekben a legmagasabb (25-26%), a legalacsonyabb arány pedig a VI., VII., VIII. és IX. kerületekben (17-18%) mutatkozik.

21. ábra: Lakónépességből az aktív népesség (15-64 évesek) száma (fő) és kerületi aránya 2021 év végén
(Forrás: KSH adatai alapján)

A fejezet hivatkozásai

¹ Statisztikai Szemle, 88. évfolyam 3. szám:

http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2010/2010_03/2010_03_305.pdf ;

Stiglitz, J. E. – Sen, A. – Fitoussi, J-P. (2009): Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress (CMEPSP), Paris. alapján

² Gombás, I. (1987) A környezetvédelemről reálsan. Valóság, 1. szám.

³ ENSZ World Urbanisation Prospects előrejelzése szerint:

<https://population.un.org/wup/>

⁴ Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény 112. § 1/1. melléklet szerinti települések

⁵ Lennert, J. (2019): A magyar vidék demográfiai jövőképe 2051-ig, különös tekintettel a klímaváltozás szerepére a belső vándormozgalom alakításában. Területi Statisztika, 59. évfolyam, 5. szám.

⁶ https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_1.html

⁷ Dövényi Z. – Kok, H. – Kovács Z. 1998: A szuburbanizáció a lokális társadalom és a helyi önkormányzati politika összefüggései a budapesti agglomerációban. – In: Illés S. – Tóth P. P. (szerk): Migráció I. – KSH Népeştudományi Kutató Intézet. Budapest. pp. 229–237.

⁸ Csanádi G. – Csizmady A. 2002: Szuburbanizáció és társadalom. – In: Tér és Társadalom. 16. (3) pp. 27–55.

⁹ Az 1990 után az agglomerációs övezetbe betelepülők körében a Medián Közvélemény- és Piackutató intézet készített reprezentatív felmérést a közelmúltban beköltöző népesség véleményének és szokásainak feltárása. Az adatfelvétel telefonos interjúkkal (CAPI) készült 2022 nyarán, strukturált kérdőívvel.

¹⁰ [global-residential-cities-index-q3-2018-6052.pdf](https://www.knightfrank.com/global-residential-cities-index-q3-2018-6052.pdf) (knightfrank.com)

¹¹ <https://atlatszo.hu/2021/01/21/az-onkormanyzati-lakasok-kozel-tiz-szazaleka-uresen-all-a-fovarosban-a-legtobb-a-8-keruletben/>

¹² Nagy, Gy. (2019) A környezeti igazságosság térbeli vizsgálatának lehetőségei Magyarországon. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.

¹³ Nagy, Gy. (2012) A környezeti igazságosság fogalmi kérdései. A társadalomföldrajz lokális és globális kérdései, pp.269-279.

¹⁴ Elosztó Projekt; www.elosztoprojekt.hu

¹⁵

<https://data.worldbank.org/indicator/EG.USE.PCAP.KG.OE?end=2015&locations=HU&start=1960&view=chart&year=2015>

¹⁶ <https://www.iea.org/countries/hungary>

¹⁷ http://www.ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0048.html

¹⁸ <https://habitat.hu/sites/lakhatasi-jelentes-2020/energiaszegenyseg/>

¹⁹ [2.2.3.4. Az egy főre jutó éves kiadások COICOP-főcsoportok és jövedelmi tízedek \(decilisek\) szerint \(ksh.hu\)](#)

²⁰ [14.1.2.9. Az egy főre jutó éves kiadások részletezése COICOP-csoportosítás, régió és településtípus szerint \(ksh.hu\)](#)

²¹ Fellegi, D. – Fülöp, O. (2011) SZEGÉNYSÉG VAGY ENERGIASZEGÉNYSÉG? Az energiaszegénység definiálása Európában és Magyarországon ENERGIACLUB, Tanulmány.

²² Otthon Budapesten – Integrált Településfejlesztési Stratégia (lásd: 38.o.)

884/2021. (04.28.) Főv. Kgy. határozattal elfogadva

https://budapest.hu/Documents/V%C3%A1ros%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9si%20F%C5%91oszt%C3%A1ly/Otthon%20Budapesten/I_ITS%20Helyzetfelt%C3%A1r%C3%A1s.pdf

²³ Diagnosis of causes and consequences of fuel poverty in Belgium, France, Italy, Spain and United Kingdom. EUROPEAN FUEL POVERTY AND ENERGY EFFICIENCY project, WP2 – D5.

²⁴ Ambrusz, J. et al. (2020) Éghajlatváltozás és egészség. Jelentés.

Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest. ISBN 978-963-418-040-1

²⁵ VAHAVA projekt és a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, 2006

²⁶ Szirmai, V. (2007) A klímaváltozás térbeli társadalmi hatásai, a Budapesti térségben élők sérülékenységét és adaptációját meghatározó térbeli társadalmi mechanizmusok, MTA SZKI, Budapest, Kézirat

²⁷ Szirmai, V. (2020) Javaslat. A természeti környezet és a társadalmi mechanizmusok, tényezők lehetséges kapcsolatai, Előtanulmány, összegzett szempontok, Kézirat.

²⁸ Ambrusz, J. et al. (2020) Éghajlatváltozás és egészség. Jelentés.

Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest. ISBN 978-963-418-040-1

²⁹ BFVT Kft. (2021) Budapest Fenntartható Energia- és Klímaakcióterve. Egyeztetési anyag. Budapest Főváros Önkormányzata.

[Microsoft Word - BP_SECAP_egyeztetesi_anyag \(budapest.hu\)](#)

³⁰ <https://www.statista.com/statistics/778687/overtourism-worst-european-cities/>

³¹ https://mtu.gov.hu/documents/prod/NTS2030_Turizmus2.0-Strategia.pdf

L.: 145. oldal

³² 141/2021. (I.27.) Főv. Kgy. határozat

https://budapest.hu/SiteAssets/Lapok/2020/budapest-kornyezetvedelmi-programja/Honlapra_BKP_2021_2026.pdf

³³ 767/2013. (IV. 24.) Főv. Kgy. határozat

https://budapest.hu/Documents/varosfejlesztési_koncepcio_bp2030/Budapest_2030_varosfejlesztési_koncepcio.pdf

³⁴ 884/2021. (04.28.) Főv. Kgy. határozat

https://otthonbudapesten.hu/sites/bp/files/attachment/2021/Otthon_Budapesten_ITS2_027_Strategia.pdf

³⁵ <https://blog.kpmg.hu/2021/12/csak-praga-tartotta-a-lepest-a-budapesti-lakasarak-duplazodasaval/>

³⁶ <https://www.ingatlanet.hu/statisztika/Magyarorsz%C3%A1g>